

Türkiye’de Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Yöneticilerin Özellikleri

Ahmet AH N^{1*}, Bülent M RAN², Murat CANKURT³, Cihat GÜNDEM², Cevahir KAYNAKÇI¹

¹Kahramanmara Sütçü mam Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Böl., Kahramanmara

²Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Böl., zmir

³Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Eko. Böl., Aydın

Geli (Received): 29.11.2013

Kabul (Accepted): 12.02.2015

Özet: Bu çalı manın amacı Türkiye’de Tarımsal Kalkınma Kooperatifi yöneticilerinin özelliklerini belirlemektir. Ara tırmanın ana materyalini 84 kooperatif yöneticisi ile yapılan anketlerden elde edilen veriler olu turmu tur. Çalı manın Türkiye’yi temsil etmesi bakımından anketler 7 co rafi bölgede yapılmı tır. Anketlerden elde edilen önemli bulgular; kooperatif yöneticilerinin erkek a ırlıklı oldu u, kooperatifçilik ilkelerinin, kooperatif yöneticileri tarafından bilinmedi i ve bilinenlerin ise önemli bir kısmının uygulanmadı ı yönündedir. Kooperatiflerin politik ve ki isel amaçlar güdülmeyen yönetilmesi sürdürülebilir tarımsal örgütlenme açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Kooperatif Yöneticisi, Türkiye

Characteristics of Agricultural Development Cooperatives Managers in Turkey

Abstract: The aim of this study is to determine the characteristics of agricultural development cooperative managers in Turkey. The main material of this study is original data that obtained from the face to face interviews with 84 managers of agricultural cooperatives. Surveys have been made in 7 geographic regions in order to represent all of Turkey. Cooperative managers are mainly composed of male. Cooperative principles, not known by the managers of the cooperative and is an important part of the not applied. The management of cooperatives by political and personal purposes is important for sustainable agricultural organization.

Keywords: Agricultural Development Cooperatives, Cooperative Managers, Turkey

G R

Tarımsal üretimin ekonomik, sosyal, teknik ve ekolojik bakımdan sürdürülebilir ba arıya ulaşmasında en önemli faktörlerden birisi üreticilerin örgütlü olmasıdır. Üreticilerin örgütlenme ba arısı ve/veya ba arısızlı mda öne çıkan unsur kooperatif yöneticileri olmaktadır. Türkiye’de tarımsal kooperatifler istenen hedefe henüz ulaşmamı tır. Tarımsal Kalkınma kooperatiflerinin ba arı düzeyini etkileyen yönetici özelliklerinin ortaya konulması önem arz etmektedir.

Türkiye’de Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve ehircilik Bakanlığı ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde toplamda 25 kooperatif çe idi bulunmaktadır. Türkiye’de toplam kooperatif sayısı 84199 ve ortak sayısı 8109210’dur. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı na ba lı 12990 birim ve 3890478 ortak, Çevre ve ehircilik Bakanlığı na Ba lı 57828 birim, 2215710 ortak, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı na ba lı 13381 birim ve 2003022 ortak bulunmaktadır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı na ba lı olan Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, Su Ürünleri Kooperatifi, Sulama Kooperatifi ve Pancar Ekicileri Kooperatifi 1163 nolu Genel Kooperatifler Kanununa tabii iken Tarımsal Kredi Kooperatifi 1581 nolu kanuna tabidir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı na ba lı kooperatiflerin %62.92’lik kısmını Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri birimleri olu turmaktadır. Bunu %19.22 ile Sulama Kooperatifleri takip etmektedir. En az birimi olan kooperatif ise %0.24 ile Pancar Ekicileri

Kooperatifi’dir (Anonim, 2013). En fazla birim kooperatif sayısına sahip olan Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde ba arının bir unsurunu ise önder veya lider özelli i ta ryan yöneticiler olu turmaktadır. Ba arı göstermi kooperatif geçmi lerinde öne çıkan bu unsuru yöneticilerin özellikleri bakımından incelemek sürdürülebilir tarımsal örgütlenmeye katkı sa layacaktır.

Bu çalı manın amacı, ba arılı kooperatiflerde ba arıyı getiren; ba arısız kooperatiflerde ba arısızlı a yol açabilen yöneticilerin tutum, davranı ve özelliklerini, kazanımlı deneyimler olarak belirleyip, bunların Türkiye’deki kooperatifçilik çabalarının sürekli bir ba arıya ulaşması için kullanılması hedeflenmektedir. Özetle Kooperatif i letmelerin ba arısı; kooperatif yöneticileri açısından ele alınacaktır. Bu çerçevede: Kooperatif yöneticilerinin kooperatiflerde ba arıyı belirleyen faktörler üzerindeki görü leri ve bunların etkilerinin ortaya konulması amaçlanmı tır.

Tarımsal kooperatifçilik konusunda literatür oldukça geni tir. Bir kısım çalı malar kooperatif üyelerinin ekonomik analizini esas alırken (Yercan, 1996; Acar ve Yıldırım 2000; Dedeolu ve Yıldırım, 2006), bir bölümü ise kooperatiflerin sosyo ekonomik faaliyetlerini incelemektedir (Yıldırım ve Acar, 1999; Karlı ve Çelik, 2003; Özdemir, 2005; Ünal ve Yercan, 2006; Serinikli ve nan, 2007; Ünal ve ark., 2009).

¹ Bu ara tırma TÜB TAK tarafından Proje No: 109O609 ile desteklenmi tir
*Sorumlu yazar: ahin, A., ahmet.sahin@ksu.edu.tr

Özüdo ru (2004) tarafından yapılan çalı mada yöneticilerin kooperatif i letmelerin ba arısı üzerine olabilecek etkileri de erlendirilmi ve yetenekli yöneticilerin ba arıda belirleyici oldu u kanısına varılmı tır. Cook (1995) yaptı ı çalı mada yönetici davranı larının tarımsal kooperatifler üzerine etkisini ortaya konmu tur.

Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planında; Kooperatif yöneticilerinin i letme yönetimi konusunda bilgi ve deneyim eksikli i, profesyonel yönetici istihdam edilememesi, Yönetim kurulu üyeli i için e itim ve sertifikasyon ko ulununun olmaması, Türkiye’de kooperatifçili in kurumsal ve profesyonel yönetim eksikli i olarak ile SWOT analiziyle ortaya konulmu tur (Anonim 2014).

Tarımsal kooperatiflerde yönetici özelliklerini ara tıran çalı malar sınırlıdır. Türkiye’de do rudan tarımsal kalkınma kooperatifi yöneticilerinin özelliklerini ortaya koyan bir çalı manın olmaması ara tırmanın önemini ortaya koymaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalı manın esas materyalini, tarımsal kalkınma kooperatifi yöneticileri ile kar ılıklı görü erek yapılan anketlerden elde edilen orijinal nitelikli veriler

olu turmu tur. Çalı manın Türkiye’yi temsil etmesi bakımından anketler 7 co rafı bölgede yapılmı tır. Bölgeleri temsilen, en fazla Tarımsal Kalkınma Kooperatifine sahip birer il seçilmi tir. Her bölgede seçilen il kooperatif sayısı ve ortak sayısı bakımından öne çıkan iller olmu tur. Görü ülecek kooperatif yöneticisi örnek hacminin belirlenmesinde oransal örnek hacmi formülü kullanılmı tır. (Newbold, 1995; Miran, 2002). Formülde;

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\dagger^2_{\hat{p}_x} + p(1-p)}$$

$\dagger^2_{\hat{p}_x}$ = Oranın Varyansı

n: Örnek hacmi

N: Anakitle

p: oran (maksimum örnek hacmine ula mak amacıyla p= 0.5 alınmı tır.)

Tarımsal kalkınma kooperatif sayısı 6049’dır (Anonim 2009). Buna göre, %90 güven aralı ı ve %9 hata payı için örnek hacmi, 84 kooperatif yöneticisi olarak hesaplanmı tır. Örnek hacminin illere da ılımında oransallık dikkate alınmı tır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Anket yapılan illerde anket da ılımı

Bölgeler	Kooperatif Sayısı	%	Yönetici Anketi Sayısı	Anket Yapılan İller
Akdeniz	804	13,3	11	Antalya
Do u Anadolu	615	10,2	9	Erzurum
Ege	826	13,7	11	zmir
Güney Do u Anadolu	271	4,5	4	anlıurfa
ç Anadolu	852	14,1	12	Konya
Karadeniz	1450	24,0	20	Trabzon
Marmara	1231	20,4	17	Balıkesir
Toplam	6049	100.0	84	

BULGULAR

Kooperatif Yöneticilerinin Özellikleri

Yöneticilerin ortalama ya ları 48.0 yıl olarak bulunmu tur. En ya lı kooperatif yöneticileri ortalama 54.0 yıl ile zmir ilinde, en genç yöneticiler ise, ortalama 42.7 yıl ile Balıkesir ilinde bulunmaktadır. Kooperatif i letmecili i deneyimi olan illerde yöneticilerin daha ya lı oldu u görü lmektedir. Görü ülen en genç yönetici 24 ya ında Balıkesir ilinde, en ya lı yönetici ise 70 ya ında zmir ilinde bulunmaktadır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Kooperatif yöneticilerinin ya ları (yıl)

İller	Yönetici Sayısı	Ortalama	Minimum	Maximum	Std. Sapma
Antalya	11	43.5	31	58	9.2
Balıkesir	17	42.7	24	56	9.7
Erzurum	9	46.8	33	58	9.1
zmir	11	54.0	31	70	11.4
Konya	12	48.3	27	60	9.4
anlıurfa	4	48.3	38	58	8.7
Trabzon	20	52.2	39	68	8.3
Genel Toplam	84	48.0	24	70	10.0

*p<0.05 Kruskal Wallis Testi için anlamlıdır.

Görü ülen yöneticilerin büyük ço unlu u (%96.4) erkek, çok azı ise (%3.6) kadın yöneticilerdir. Kadın

yöneticilere Antalya, Balıkesir, ve zmir ilinde rastlanmı tır. Kooperatif yöneticili inin ailenin ö renim

düzeinden kaynaklanıp kaynaklamadı mı ara tırma üzere yöneticilerin babalarının ve annelerinin ö renim düzeyleri saptanmı tır. Yöneticilerin babalarının %88.1'i ilk okul mezunu, %3.6'sı lise mezunu, %2.4'ü orta okul mezunu ve %1.2'si üniversite mezundur; %3.6'sı ise hiç ö renim görmemi tır. Babası üniversite mezunu olanların ço u (%9.1) zmir ilinde bulunmaktadır. Lise, orta ö renim ve ö renim görememi oranı Konya ilinde en fazladır. Kooperatif yöneticilerinin annelerinin %27.4'u ö renim görmemi tır, %71.4'ü ilk okul ve %1.2'si orta okul mezunlarından olu maktadır. Yönetici annelerinin ö renim düzeyleri babalarinkinden daha dü üktür. anlıurfa ilinde bulunan yönetici annelerinin hiçbir

ö renim görmemi tır. zmir ilinde ise yönetici annelerinin tamamı ilkokul mezundur. Kooperatif yöneticilerinin %35.7'si ilkokul mezunu, %28.6'sı lise mezunu, %16.7'si üniversite mezunu ve %15.5'i orta okul mezundur. Yöneticilerin anne ve babalarına oranla ö renim düzeyleri daha yüksektir. Antalya, Balıkesir, Erzurum ve Konya illerinde ilkokul mezunu yöneticisi daha fazladır. zmir ve anlıurfa illerinde üniversite mezunu yönetici oranı di er illere oranla yüksektir. anlıurfa ilinde görü ülen kooperatiflerden birisinin üniversite mezunları tarafından kurulmu olması bunda etkili olmu tur. Trabzon ilinde lise mezunlarının oranı en fazladır (Çizelge 3).

Çizelge 3. Kooperatif yöneticilerinin ö renim durumu (%)

İller	İlk Okul	Orta Okul	Lise	MYO	Üniversite	Toplam
Antalya	63.6	0.0	27.3	0.0	9.1	100.0
Balıkesir	35.3	11.8	29.4	5.9	17.6	100.0
Erzurum	55.6	33.3	11.1	0.0	0.0	100.0
zmir	18.2	18.2	27.3	0.0	36.4	100.0
Konya	41.7	25.0	25.0	8.3	0.0	100.0
anlıurfa	0.0	25.0	25.0	0.0	50.0	100.0
Trabzon	25.0	10.0	40.0	5.0	20.0	100.0
Genel Toplam	35.7	15.5	28.6	3.6	16.7	100.0

Yöneticilerin ortalama kooperatif deneyimi 10.3 yıldır. Kooperatif deneyimi olmayan daha yeni ba layan yöneticiler oldu u gibi 39 yıllık deneyimi olanlarda vardır. Kooperatifçilik deneyimi geçmi yıllara dayalı

olan zmir ilinde 17.9 yıl olarak belirlenmi tır. Ortalama deneyim süresinin en dü ük oldu u il 4.5 ile Balıkesir ilidir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Kooperatif yöneticilerinin kooperatif deneyimi (yıl)

İller	Ortalama	Minimum	Maximum	Std. Sapma
Antalya	8.2	2.0	20.0	5.5
Balıkesir	4.5	0.0	8.0	2.4
Erzurum	5.0	0.0	9.0	3.0
zmir	17.9	6.0	30.0	9.3
Konya	9.4	1.0	33.0	11.3
anlıurfa	4.8	2.0	10.0	3.6
Trabzon	16.3	2.0	39.0	10.0
Genel Toplam	10.3	0.0	39.0	9.2

*p<0.05 Kruskal Wallis Testi için anlamlıdır.

Görü ülen kooperatif yöneticilerinin %76.2'si tarım dı nda bir mesle i oldu unu beyan etmi tır. Tarım dı ı

mesle i olmayan yöneticiler %54.5 ile en fazla Antalya ilindedir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Kooperatif yöneticilerinin tarım dı ı mesle i olma durumu (%)

İller	Tarım Dı ı Mesle i Olmayan	Tarım Dı ı Mesle i Olan	Toplam
Antalya	54.5	45.5	100.0
Balıkesir	29.4	70.6	100.0
Erzurum	0.0	100.0	100.0
zmir	18.2	81.8	100.0
Konya	58.3	41.7	100.0
anlıurfa	0.0	100.0	100.0
Trabzon	0.0	100.0	100.0
Genel Toplam	23.8	76.2	100.0

Kooperatif yöneticilerinin yarısından fazlası (%53.6) kooperatifçilik konusunda herhangi bir e itim almamı tır. E itim alan yöneticilerin oranı %70.0 ile Trabzon ilinde en yüksektir. Bu ili %55.6'lık oranla Erzurum ili izlemektedir. Kooperatifçilik konusunda e itim alamayanların oranı %75.0'lik en yüksek oranla anlıurfa ilindedir (Çizelge 6). Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından 2008 yılında gerçekleştirilen "Kooperatifçilik Sektörü Anket Çalı masında ula ılmı tır; ankete katılan

yönetici ve ortakların büyük ço unlu unun kooperatifçilik konusunda hiçbir e itim almadıkları yönünde bulgulara rastlanılmı tır (Anonim 2014). Sürdürülebilir bir kooperatifçilik ve yöneticilik için mutlaka ba ta yöneticiler olmak üzere tüm ortakların, çalı anların e itilmesi gereklidir. Bu konuda tarım te kilatının yayım birimlerinin ve kooperatiflerin resmi i lerini takip eden birimlerin hizmet içi e itim programları düzenlemeleri gerekmektedir. Bu konuya özel danı manlık büroları da katkı sa layabilir.

Çizelge 6. Kooperatif yöneticilerinin kooperatifçilik e itimi alma durumu (%)

İller	E itim Alan	E itim Almayan	Toplam
Antalya	36.4	63.6	100.0
Balıkesir	35.3	64.7	100.0
Erzurum	55.6	44.4	100.0
zmir	36.4	63.6	100.0
Konya	41.7	58.3	100.0
anlıurfa	25.0	75.0	100.0
Trabzon	70.0	30.0	100.0
Genel Toplam	46.4	53.6	100.0

Kooperatif yöneticilerinin %32.1'i yurt dı na çıkmı iken, %67.9 gibi bir ço unlu u henüz yurt dı na çıkmamı tır. Yurt dı na çıkma oranı %54.5 ile zmir

ilinde en yüksektir. Erzurum ilindeki yöneticilerin hiç biri yurt dı na çıkmamı tır (Çizelge 7).

Çizelge 7. Kooperatif yöneticilerinin yurt dı na çıkma durumu (%)

İller	Yurt Dı na Çıkan	Yurt Dı na Çıkmayan	Toplam
Antalya	27.3	72.7	100.0
Balıkesir	41.2	58.8	100.0
Erzurum	0.0	100.0	100.0
zmir	54.5	45.5	100.0
Konya	25.0	75.0	100.0
anlıurfa	25.0	75.0	100.0
Trabzon	35.0	65.0	100.0
Genel Toplam	32.1	67.9	100.0

Yurt dı ndaki kooperatifleri ziyaret eden yönetici oranı yalnızca %9.5'dir. Yöneticilerin %90.5'i yurt dı nda kooperatif ziyareti yapmamı tır (Çizelge 8). Vizyon sahibi olmak, e itimli olmanın yanı sıra gezip-deneyimlemeyi de gerektirir. Özellikle uluslararası

rekabete konu olmu kooperatif vb. i letmelerde vizyon sahibi olmak kooperatifin ba arısı ve zamanın de i en ko ullarına uyum sa lanabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Çizelge 8. Kooperatif yöneticilerinin yurt dı na kooperatif ziyareti durumu (%)

İller	Yurt Dı nda Kooperatif Ziyaret Eden	Yurt Dı nda Kooperatif Ziyaret Etmeyen	Toplam
Antalya	18.2	81.8	100.0
Balıkesir	17.6	82.4	100.0
Erzurum	0.0	100.0	100.0
zmir	9.1	90.9	100.0
Konya	0.0	100.0	100.0
anlıurfa	25.0	75.0	100.0
Trabzon	5.0	95.0	100.0
Genel Toplam	9.5	90.5	100.0

Kooperatif yöneticilerin %73.8 gibi büyük bir çoğunluğu yurt içinde kooperatif ziyaretinde bulunmuştur. Yurt içinde kooperatif ziyaret etmeyen oranı Antalya ilinde en yüksektir (Çizelge 9). Yurtiçinde bölgeler arası ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimlik farkları, insan kaynakları profilini

değiştirmektedir. Söz konusu edinilen deneyimler kooperatif işletmelerin başarılarını direkt olarak etkilemektedir. Bu açıdan başarılı kooperatif işletmelerin başarı hikâyelerini yerinde görmek kooperatif yönetici ve ortakları açısından önemlidir.

Çizelge 9. Kooperatif yöneticilerinin yurt içinde kooperatif ziyareti durumu (%)

İller	Yurt içinde Kooperatif Ziyaret Eden	Yurt içinde Kooperatif Ziyaret Etmeyen	Toplam
Antalya	45.5	54.5	100.0
Balıkesir	76.5	23.5	100.0
Erzurum	77.8	22.2	100.0
İzmir	81.8	18.2	100.0
Konya	58.3	41.7	100.0
Manisa	100.0	0.0	100.0
Trabzon	85.0	15.0	100.0
Genel Toplam	73.8	26.2	100.0

Her yöneticinin kooperatif deneyimi kişisel olmayabilir, ancak aileden gelen bir deneyimleri söz konusu olup olmadığı sorgulanmıştır. Yöneticilerin

%81.0'nin ailesinde daha önce yönetici olmamıştır. Ailesinde daha önce yönetici deneyimi olanların oranı %45 ile Trabzon ilinde en yüksektir (Çizelge 10).

Çizelge 10. Kooperatif yöneticilerinin ailesinden daha önce yönetici olma durumu (%)

İller	Aileden Yönetici Olmu	Aileden Yönetici Olmamı	Toplam
Antalya	27.3	72.7	100.0
Balıkesir	5.9	94.1	100.0
Erzurum	0.0	100.0	100.0
İzmir	18.2	81.8	100.0
Konya	8.3	91.7	100.0
Manisa	0.0	100.0	100.0
Trabzon	45.0	55.0	100.0
Genel Toplam	19.0	81.0	100.0

*p<0.05 Kruskal Wallis Testi için anlamlıdır.

Kooperatif yöneticilerin son öğrendikleri yer %45.2 oranı ile il merkezi, %35.7 ile köy ve %19.0 ile

ilçe merkezidir. Erzurum'da en son köyde öğrendikleri yerlerin oranı %55.6 ile en yüksektir (Çizelge 11).

Çizelge 11. Kooperatif yöneticilerinin en son öğrendikleri yer (%)

İller	İl	İlçe	Köy	Toplam
Antalya	18.2	27.3	54.5	100.0
Balıkesir	58.8	0.0	41.2	100.0
Erzurum	22.2	22.2	55.6	100.0
İzmir	54.5	18.2	27.3	100.0
Konya	33.3	25.0	41.7	100.0
Manisa	100.0	0.0	0.0	100.0
Trabzon	50.0	30.0	20.0	100.0
Genel Toplam	45.2	19.0	35.7	100.0

Kooperatif yöneticileri ortalama 12.7 yıldır kooperatif ortağıdır. Ortaklık deneyimi çok yeni olanlar olduğu gibi, 40 yıldır kooperatife ortak olanlar da vardır. Ortaklık süresi en yüksek yöneticiler 24.8 yıl

ile İzmir ilinde bulunmaktadır. Ortaklık süresi en az olan yöneticiler Manisa ilinde bulunmaktadır (Çizelge 12).

Çizelge 12. Kooperatif yöneticilerinin ortaklık süresi (yıl)

İller	Ortalama	Minimum	Maximum	Std. Sapma
Antalya	10.6	3.0	20.0	6.5
Balıkesir	5.1	0.0	8.0	1.9
Erzurum	4.9	0.0	9.0	2.9
zmir	24.8	6.0	40.0	12.6
Konya	14.3	1.0	38.0	12.9
anlıurfa	4.5	3.0	8.0	2.4
Trabzon	17.7	2.0	39.0	9.9
Genel Toplam	12.7	0.0	40.0	10.9

*p<0.05 Kruskal Wallis Testi için anlamlıdır.

Yöneticilerin Görevleri

Kooperatif yöneticilerinin kooperatifteki ortalama yöneticilik deneyim süresi 6.2 yıldır. zmir ili 9.5 yıl ile yöneticilik deneyimi en fazla olan ildir. Bu sayı, Konya ilinde 33 yıl, zmir ilinde ise 25 yıldır (Çizelge 13). Yöneticilerin uzun süre de i memesi kooperatifçilik ilke ve felsefesi açısından do ru de ildir. Bu durum de i ime, geli ime ve sürdürülebilir kooperatifçili e katkı sa lamamaktadır. Kooperatif yöneticilerinin %60.7 gibi bir ço unlu u görevi ile ilgili ücret

almazken, %39.3'ü ücret almaktadır. Ücret alma oranı %75.0 ile Trabzon ilinde en yüksektir. Bu ili %72.7 ile Antalya ili izlemektedir. Erzurum ve anlıurfa illerinde yöneticiler görevleri ile ilgili ücret almamaktadır (Çizelge 14). Görü ülen kooperatif yöneticilerinin %26.2'si Yönetim Kurulu Ba kanı, %23.8'i Yönetim Kurulu Üyesi, %20.2'si Denetim Kurulu Üyesi ve %19.0'u Yönetim Kurulu Ba kan Yardımcısıdır (Çizelge 15).

Çizelge 13. Kooperatif yöneticilerinin yönetim deneyimi (yıl)

İller	Ortalama	Minimum	Maximum	Std. Sapma
Antalya	7.5	2.0	19.0	5.5
Balıkesir	4.5	1.0	7.0	2.1
Erzurum	3.9	2.0	9.0	2.5
zmir	9.5	1.0	25.0	10.1
Konya	8.9	1.0	33.0	11.5
anlıurfa	4.0	1.0	8.0	2.9
Trabzon	4.8	1.0	22.0	6.0
Genel Toplam	6.2	1.0	33.0	6.9

Çizelge 14. Kooperatif yöneticilerinin görevi ile ilgili ücret alma durumu (%)

İller	Ücret Alan	Ücret Almayan	Toplam
Antalya	72.7	27.3	100.0
Balıkesir	23.5	76.5	100.0
Erzurum	0.0	100.0	100.0
zmir	18.2	81.8	100.0
Konya	33.3	66.7	100.0
anlıurfa	0.0	100.0	100.0
Trabzon	75.0	25.0	100.0
Genel Toplam	39.3	60.7	100.0

*p<0.05 Kruskal Wallis Testi için anlamlıdır.

Çizelge 15. Kooperatif yöneticilerinin yönetimdeki görevleri (%)

İller	Yön. Kur. Ba kanı	Yön. Kur. B k.Yard.	Yön. Kur. Üyesi	Denetim. Kur. Üyesi	Kooperatif Müdürü	Di er	Toplam
Antalya	27.3	18.2	27.3	18.2	0.0	9.1	100.0
Balıkesir	17.6	11.8	23.5	29.4	0.0	17.6	100.0
Erzurum	22.2	33.3	11.1	22.2	0.0	11.1	100.0
zmir	18.2	18.2	45.5	9.1	0.0	9.1	100.0
Konya	33.3	25.0	25.0	16.7	0.0	0.0	100.0
anlıurfa	100.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	100.0
Trabzon	20.0	20.0	20.0	25.0	10.0	5.0	100.0
Genel Toplam	26.2	19.0	23.8	20.2	2.4	8.3	100.0

Yöneticilerinin %77.4 gibi bir ço unlu u kooperatif üst birliklerinde görev almamaktadır. Görev alanlar kooperatif yöneticilerinin %22.6'sını olu turmaktadır.

Üst birliklerde görev alma zmir ilinde %45.5 ile en yüksek ve %11.1 ile Erzurum ilinde en dü ük orandadır (Çizelge 16).

Çizelge 16. Kooperatif yöneticilerinin üst birliklerde görev alma durumu (%)

İller	Görev Alan	Görev Almayan	Toplam
Antalya	18.2	81.8	100.0
Balıkesir	11.8	88.2	100.0
Erzurum	11.1	88.9	100.0
zmir	45.5	54.5	100.0
Konya	16.7	83.3	100.0
anlıurfa	25.0	75.0	100.0
Trabzon	30.0	70.0	100.0
Genel Toplam	22.6	77.4	100.0

Yöneticilerin Kooperatif İlkelerini Bilme Durumu

Kooperatif yöneticilerine uluslararası kooperatifçilik ilkelerinin sayısı sorulmu tur. Yöneticilerin %40.5'i ilke sayısını bilmedi ini ifade etmi tir. İke sayısının üç oldu unu söyleyen yönetici oranı %19.0'dur. Kooperatifçilik ilkeleri sayısının yedi oldu unu do ru

bilen yönetici oranı %14.3'dür. Yedi ilkeyi en fazla bilme oranı Antalya'da %36.4 ile en yüksektir. Antalya ili %36'4'lük oranla yedi ilkenin tam olarak bilindi i ilk sıradaki ildir. İlkeleri bilmememe oranı %72.7 ile zmir ilinde en yüksektir (Çizelge 17).

Çizelge 17. Kooperatif yöneticilerinin kooperatif ilkeleri sayısı tahmini

	Antalya	Balıkesir	Erzurum	zmir	Konya	anlıurfa	Trabzon	Genel Toplam
Bilinmeyen ilke sayısı	54.5	58.8	22.2	72.7	66.7	0.0	0.0	40.5
1 ilke	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	50.0	0.0	2.4
2 ilke	0.0	0.0	22.2	9.1	8.3	25.0	10.0	8.3
3 ilke	9.1	0.0	33.3	9.1	0.0	25.0	50.0	19.0
4 ilke	0.0	0.0	22.2	0.0	8.3	0.0	25.0	9.5
5 ilke	0.0	0.0	0.0	0.0	8.3	0.0	10.0	3.6
6 ilke	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	5.0	1.2
7 ilke	36.4	35.3	0.0	9.1	8.3	0.0	0.0	14.3
12 ilke	0.0	5.9	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.2
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kooperatif yöneticilerinin kooperatif ilkelerini bilip bilmedikleri ilkeler söylenerek tek tek sorgulanmı tur. Serbest giri : gönüllü ve açık ortaklık ilkesini yöneticilerin %45.2'si bilmektedir. Hiç bilmeyenlerin

oranı %29.8 ve sadece adını bilenlerin oranı %25.0'dır. Bu ilkenin ne oldu unu hiç bilmeyenlerin oranı zmir ilinde %45.5 ile en yüksektir (Çizelge 18).

Çizelge 18. Yöneticilerin "serbest giri : gönüllü ve açık ortaklık" ilkesini bilme durumu

İller	Hiç Bilmiyor	Sadece Adını Biliyor	Ne Oldu unu Biliyor	Toplam
Antalya	36.4	9.1	54.5	100.0
Balıkesir	29.4	17.6	52.9	100.0
Erzurum	22.2	55.6	22.2	100.0
zmir	45.5	18.2	36.4	100.0
Konya	50.0	8.3	41.7	100.0
anlıurfa	25.0	0.0	75.0	100.0
Trabzon	10.0	45.0	45.0	100.0
Genel Toplam	29.8	25.0	45.2	100.0

*p<0.05 Kruskal Wallis Testi için anlamlıdır.

Kooperatif yöneticilerinin %66.7'si demokratik yönetim: demokratik ortak kontrolü ilkesinin ne

doldu unu bilmektedir. Yöneticilerin %17.9'u bu ilkeyi hiç duymadı nı ve %15.5'i bu ilkenin adını bildi ini

fakat içeri ini bilmedi ini ifade etmi tir. Demokratik yönetim ilkesinin hiç bilinmeme oranı %44.4 ile

Erzurum ilinde en yüksektir (Çizelge 19).

Çizelge 19. Yöneticilerin “demokratik yönetim” ilkesini bilme durumu

İller	Hiç Bilmiyor	Sadece Adımı Biliyor	Ne Oldu unu Biliyor	Toplam
Antalya	18.2	9.1	72.7	100.0
Balıkesir	17.6	11.8	70.6	100.0
Erzurum	44.4	11.1	44.4	100.0
zmir	9.1	27.3	63.6	100.0
Konya	41.7	16.7	41.7	100.0
anlıurfa	0.0	0.0	100.0	100.0
Trabzon	0.0	20.0	80.0	100.0
Genel Toplam	17.9	15.5	66.7	100.0

Kooperatif yöneticilerinin %41.7’si orta m ekonomik katılımı içeren “risturn ilkesinin” ne oldu unu bilmektedir. İkeyi hiç bilmeyenlerin oranı %34.5 ve sadece adımı bilenler %23.8’dir. Risturn

ilkesini hiç bilmeyenlerin oranı Konya ilinde %66.7 ile en yüksek, ne oldu unu bilenlerin oranı %72.7 ile zmir ilinde en yüksektir (Çizelge 20).

Çizelge 20. Yöneticilerin “risturn” ilkesini bilme durumu

İller	Hiç Bilmiyor	Sadece Adımı Biliyor	Ne Oldu unu Biliyor	Toplam
Antalya	63.6	0.0	36.4	100.0
Balıkesir	47.1	23.5	29.4	100.0
Erzurum	33.3	44.4	22.2	100.0
zmir	18.2	9.1	72.7	100.0
Konya	66.7	25.0	8.3	100.0
anlıurfa	25.0	25.0	50.0	100.0
Trabzon	0.0	35.0	65.0	100.0
Genel Toplam	34.5	23.8	41.7	100.0

*p<0.05 Kruskal Wallis Testi için anlamlıdır.

Kooperatif yöneticilerinin yarısı “özerklik ve ba ımsızlık ilkesinin” ne oldu unu bilmekte, %27.4’u hiç bilmemekte, %22.6’sı ise sadece adımı bilmektedir.

Hiç bilmeyenlerin oranı %58.3 ile Konya ilinde en yüksek, ne oldu unu bilenlerin oranı %80 ile Trabzon ilinde en yüksektir (Çizelge 21).

Çizelge 21. Yöneticilerin “özerklik ve ba ımsızlık” ilkesini bilme durumu

İller	Hiç Bilmiyor	Sadece Adımı Biliyor	Ne Oldu unu Biliyor	Toplam
Antalya	18.2	27.3	54.5	100.0
Balıkesir	29.4	23.5	47.1	100.0
Erzurum	44.4	11.1	44.4	100.0
zmir	45.5	27.3	27.3	100.0
Konya	58.3	16.7	25.0	100.0
anlıurfa	0.0	50.0	50.0	100.0
Trabzon	0.0	20.0	80.0	100.0
Genel Toplam	27.4	22.6	50.0	100.0

Kooperatif yöneticilerinin %41.7’si e itim, ö retim ve bilgi ilkesinin ne anlama geldi ini bildi ini %31.0’i sadece adımı bildi ini, %27.4’ü ise ilkeyi hiç bilmedi ini ifade etmi tir. İkenin hiç bilinmeme oranı %77.8 ile Erzurum ilinde en yüksek, ne oldu unu bilme oranı %88.2 ile Balıkesir ilinde en yüksektir (Çizelge 22).

Yöneticilerinin %56.0’sı “kooperatifler arası i birli i ilkesinin” ne anlama geldi ini bildi ini, %23.8’i sadece

adımı bildi ini, %20.2’si ise ilkenin ne anlama geldi ini hiç bilmedi ini ifade etmi tir. Hiç bilinmeme oranı %45.5 ile Erzurum ilinde en yüksek, ne oldu unu bilme oranı %75.0 ile anlıurfa ilinde en yüksektir (Çizelge 23).

Kooperatif yöneticilerinin %45.2’si toplumsal sorumluluk ilkesinin ne anlama geldi ini bildi ini %28.6’sı sadece adımı biliyor, %26.2’si ise ilkeyi hiç bilmiyor. Hiç bilmeme oranı %55.6 ile Erzurum ilinde en yüksektir (Çizelge 24).

Çizelge 22. Yöneticilerin “e itim, ö retim ve bilgi” ilkesini bilme durumu

İller	Hiç Bilmiyor	Sadece Adımı Biliyor	Ne Oldu unu Biliyor	Toplam
Antalya	0.0	45.5	54.5	100.0
Balıkesir	11.8	0.0	88.2	100.0
Erzurum	77.8	11.1	11.1	100.0
zmir	36.4	36.4	27.3	100.0
Konya	25.0	41.7	33.3	100.0
anlıurfa	0.0	50.0	50.0	100.0
Trabzon	35.0	45.0	20.0	100.0
Genel Toplam	27.4	31.0	41.7	100.0

Çizelge 23. Yöneticilerin “kooperatifler arası i birli i” ilkesini bilme durumu

İller	Hiç Bilmiyor	Sadece Adımı Biliyor	Ne Oldu unu Biliyor	Toplam
Antalya	9.1	27.3	63.6	100.0
Balıkesir	17.6	11.8	70.6	100.0
Erzurum	44.4	0.0	55.6	100.0
zmir	45.5	9.1	45.5	100.0
Konya	25.0	33.3	41.7	100.0
anlıurfa	25.0	0.0	75.0	100.0
Trabzon	0.0	50.0	50.0	100.0
Genel Toplam	20.2	23.8	56.0	100.0

*p<0.05 Kruskal Wallis Testi için anlamlıdır.

Çizelge 24. Yöneticilerin “toplumsal sorumluluk” ilkesini bilme durumu

İller	Hiç Bilmiyor	Sadece Adımı Biliyor	Ne Oldu unu Biliyor	Toplam
Antalya	27.3	0.0	72.7	100.0
Balıkesir	17.6	11.8	70.6	100.0
Erzurum	55.6	44.4	0.0	100.0
zmir	36.4	18.2	45.5	100.0
Konya	16.7	33.3	50.0	100.0
anlıurfa	0.0	0.0	100.0	100.0
Trabzon	25.0	60.0	15.0	100.0
Genel Toplam	26.2	28.6	45.2	100.0

Kooperatif Ba arısı

Kooperatif yöneticileri genel olarak kooperatiflerini ba arılı görmek e ilimindedir. Serbest giri ilkesi ve demokratik yönetim ilkesi” açısından yöneticiler kooperatiflerini be li likerte göre 4.3 de eri ile oldukça ba arılı bulmu lardır. En ba arısız ilke uygulaması 2.0 ölçekle risturn ilkesidir. Özerklik ve ba arısızlık ilkesi ba arılı düzeye çok yakındır. E itim, ö retim ve bilginin yaygınla tırılması, kooperatifler arası i birli i ve toplumsal sorumluluk ilkesi açısından kooperatifler orta düzeyde ba arılı bulunmu tur. Serbest giri ilkesi ortalama 4.6 ile Balıkesir ilinde en yüksek, 3.1 ile zmir ilinde en dü ük bulunmu tur. Demokratik yönetim ilkesi 4.7 ile Antalya ilinde en yüksek, 3.7 ile Erzurum ilinde en dü üktür. Risturn ilkesi 2.8 ile Trabzon ilinde en yüksek, Konya ilinde 1.2 ile en dü üktür. Kooperatiflerin tamamına yakını risturn ödemesi yapmadı mı, yalnızca Antalya ve Trabzon’da bir iki kooperatif risturn ödedi ini belirtmi tir. Özerklik ve

ba arısızlık ilkesi 4.5 ile Antalya ilinde en yüksek, 3.6 ile zmir ilinde en dü üktür. Kooperatifler ili kili oldukları kurumlar ve içerisinde buldukları toplumun politik görüşleri nedeniyle tam ba arısız ve özerk olamadıkları dü ünçesindedirler. Kooperatifler arası i birli i ba arısı 1.8 ile anlıurfa ilinde en dü ük, 4.0 ile Trabzon ilinde en yüksektir. Toplumsal sorumluluk ilkesi 3.2 ile Antalya ilinde en dü üktür (Çizelge 25).

Kooperatif yöneticileri kendi kooperatiflerini 3.8 ile orta düzeyin biraz üzerinde ba arılı bulmaktadır. En yüksek ba arı düzeyi 4.8 ile Antalya ilinde ve takiben 2.7 ile Balıkesir ilinde saptanmı tur. zmir ilinde 4.4 ve Trabzon ilinde 4.1 ölçekle yöneticiler kooperatiflerini büyük ölçüde ba arılı bulmaktadır. Türkiye geneli için yapılan de erlendirme ortalama 2.6 ile orta düzeyin altına dü mü tür. Kendi kooperatifine göre Türkiye genelini ba arılı bulan kooperatif yöneticileri Erzurum ilinde bulunmaktadır. Bu yöneticiler Türkiye’de kooperatifçili i 4.0 ile büyük ölçüde ba arılı bulmaktadır (Çizelge 26).

Çizelge 25. Yöneticilerin kooperatif ilkelerine göre kooperatifi de erlendirmesi

	Antalya	Balıkesir	Erzurum	zmir	Konya	anlurfa	Trabzon	Genel Toplam
Serbest Giri : Gönüllü ve açık ortaklık	4.4	4.6	4.1	3.1	4.5	4.3	4.5	4.3
Demokratik Yönetim: Demokratik Ortak Kontrolü	4.7	4.4	3.7	4.3	4.4	4.8	3.9	4.3
Orta ın Ekonomik Katılımı: Risturn	2.6	1.3	2.3	1.8	1.2	2.3	2.8	2.0
Özerklik ve Ba ımsızlık	4.5	4.1	3.9	3.6	3.9	3.8	3.8	3.9
E itim, Ö retim ve Bilgi	3.6	3.9	2.6	3.9	2.6	3.8	3.0	3.3
Kooperatifler arası i birli i	2.9	2.9	2.1	3.5	2.9	1.8	4.0	3.1
Toplumsal Sorumluluk	3.2	3.8	3.0	4.0	3.3	4.0	3.8	3.6

Likert: 1:Ba arısız, 2: Biraz Ba arılı, 3: Orta Düzeyde Ba arılı 4: Oldukça Ba arılı 5: Çok Ba arılı

Çizelge 26. Yöneticilerin kooperatif ba arısına ili kin görü leri

İller	Kooperatifinizin Ba arısı	Türkiye’de Kooperatifçili in Ba arısı
Antalya	4.8	2.8
Balıkesir	2.7	1.9
Erzurum	3.8	4.0
zmir	4.4	2.0
Konya	3.3	3.2
anlurfa	3.5	1.3
Trabzon	4.1	2.7
Genel Toplam	3.8	2.6

Likert: 1:Ba arısız, 2: Biraz Ba arılı, 3: Orta Düzeyde Ba arılı 4: Büyük Ölçüde Ba arılı 5: Kesinlikle Ba arılı
*p<0.05 Kruskal Wallis Testi için anlamlıdır.

Kooperatif yöneticilerine kooperatif ba arısının nedenleri açık uçlu olarak sorulmu tur. Verilen cevaplar a a rdaki gibi özetlenmi tir. Yöneticilerin %38.9 ile ço unlu u ortaklar ve yöneticiler arasında birlik ve beraberli in ba arıyı getirdi i kanısındadırlar. kinci sırada, yöneticiler %21.1 planlı çalı mayı ba arıda

önemli gördüklerini, pazarlamanın iyi yapılmasını ise %12.3 ile üçüncü sırada önemli bulmu lardır. Açık uçlu cevapları kooperatifçilik ilkeleri ile ba da tırmak mümkündür. Verilen cevapların bir bile kesi olarak ba arı ortaya çıkmaktadır (Çizelge 27).

Çizelge 27. Kooperatif ba arısının nedenleri

Ba arı Nedeni	Tercih	%
Ortaklar ve kooperatif yöneticileri arasında birlik ,beraberlik olması	35	38.9
Planlı ve bilinçli çalı lması	19	21.1
Pazarlamanın iyi yapılması	11	12.2
Ürün i leniyor olması	5	5.6
Yönetim kadrosunun güçlü ve iyi olması	5	5.6
Kooperatifin borcunun olmaması	3	3.3
irket ve tüccarların çiftçileri dolandırması	3	3.3
Organizasyon iyi olması	3	3.3
Dürüst çalı lması	3	3.3
Yapılan faaliyetlerin geri dönü ü	2	2.2
Ortakların ödemelerinde düzenli olması	1	1.1
Toplam	90	100.0

Kooperatif yöneticilerine Türkiye’de ba arılı bir kooperatifçilik önerilerinin neler oldu u açık uçlu olarak sorulmu tur. Kooperatif yöneticilerinin %25.0 Türkiye’de ba arılı kooperatifçilik için ortakların bilinçlendirilmesi önerisinde bulunmaktadırlar.

Yöneticilerin %19.4’ü devlet deste i, %16.1’i birlik ve beraberlik, %8.1’i ortakların kooperatifi benimsemesi ve sahip çıkmasını ve %6.5’i ortakların yeni üreticileri bilinçlendirmesi önerisinde bulunmaktadır (Çizelge 28).

Çizelge 28. Türkiye’de ba arılı kooperatifçilik için öneriler

Öneriler	Tercih	%
Ortakların bilinçlendirilmesi gerekir	31	25.0
Devlet deste i olmalı	24	19.4
Birlik ve beraberlik	20	16.1
Ortakların kooperatifi benimsemesi ve sahip çıkması gerekmektedir	10	8.1
Ortaklar yani üreticileri bilinçlendirmeli	8	6.5
Özel sektöre göre rekabet ansının yükseltilmesi	5	4.0
Denetim sa lıklı yapılmalı	5	4.0
Kooperatif kapasiteleri büyük tutulmalı	3	2.4
Kooperatiflerin kurulu amaçları do rultusunda hareket etmeli	3	2.4
Bürokrasi azaltılmalı ve üst birlikler sorunu çözülmeli	4	3.2
Kooperatiflerin birle mesi sa lanmalı	3	2.4
Yönetim kadrosunun güçlü bir organizasyon yapısına sahip olması	2	1.6
Genç çiftçiler kooperatif ortaklı na özendirilmeli	2	1.6
Risturn devamlı verilmeli	2	1.6
Projeler gerçekle tirilebilmeli ve yeni projeler olu turulmalı	2	1.6
Toplam	124	100.0

SONUÇ

Ara tırma kapsamında 84 kooperatif yöneticisi anket yapılmı tır. Yönetim ço unlu u erkeklerden olu maktadı ve kadınların azınlıkta oldu u görülmektedir. Antalya ilinde bir kadın yönetici aynı zamanda kooperatif ba kanı görevini yürütmektedir. Kadın ba kanın seçilmesinde en önemli faktör olarak güven duygusu ve kooperatif imkânlarının amaç dı ı kullanılmayaca ı inancından kaynaklandı ı belirtilmi tir. Kadın yöneticilerin artması ile birlikte toplumun di er yarsının da kooperatifçili in geli mesine katkı sa layacak ve sürdürülebilir bir örgütlenme olasılı ı artacaktır.

Yöneticilerin ö renim durumu bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Sürdürülebilir bir örgütlenme için yöneticilerin ö renim düzeyinin yüksek olması, uzla ma ve demokrasi kültürünün geli mesine katkı sa layacaktır.

Kooperatifle menin beklenen etkiyi olu turması üst birliklerin kurulması ile sa lanacaktır. Yerel güçlerin birle erek genel tarım politikaları hakkında yönlendirici olmaları ancak üst birliklerle olabilir. Üst birliklerin etkili olması yerel kooperatifleri sürükleyici etki olu turacaktır.

Tarımı ikinci meslek olarak yapan ki iler in kooperatiflerde a ırlıklı olarak yönetici oldukları anla ılmaktadır. Bu durum sektöre farklı açılardan zenginlik katarken di er taraftan tarım kooperatiflerinin yöneticilerini kendi içerisinden çıkarması gerekti ini göstermektedir. Yöneticilerin asıl mesleklerinin farklı olu u sürdürülebilir bir örgütlenme sa lamaktan uzaktır. En ufak bir risk veya daha yüksek avantajlar sa lamaları durumunda bu yöneticiler asıl mesleklerine döneceklerdir.

Yöneticilik deneyimin yanında dinamizm eklenmesi durumunda sürdürülebilir örgütlenme gündeme gelecektir. Nitekim çok eski deneyimlere ve geni mal varlı na sahip bazı kooperatifler atıl

vaziyette beklemektedir. Hiçbir üretim ve ticari faaliyet yapmamaktadır. Bu durum kooperatifçili in geli mesini olumsuz etkilemektedir. E itim yanında farklı ülkeleri görmek yöneticilere daha farklı fikirleri geli tirmelerinde katkı sa layacaktır.

Yurt dı ndaki ba arılı kooperatiflerin görülmesi ve yerinde incelenmesi Türkiye’deki kooperatifçili in ba arısına katkı sa layacaktır. Bu konuda yapılacak yönlendirici ve te vik edici çalı malar yararlı olacaktır. Yurt içindeki örnek uygulamaların görülmesi ve kar ılıklı deneyimlerin payla ılması ba arıyı artıracaktır.

Yöneticilerin sürekli aynı ki ilerden olu ması kooperatifin payla ımcı ve demokratik yapısına ters gelmektedir. Kooperatifçilik deneyimi yüksek olan kooperatiflerde bile kooperatifçilik ilkeleri, Kooperatif Ba kanları tarafından bilinmedi i anla ılmaktadır. Bu ilkelerin bilinmemesinin bir nedeni de bu ilkelerin uygulamasının yapılmamasıdır. Kooperatifçili in di er ekonomik birle melerden farklılı ını ortaya koyan bu ilkelerin çe itli ileti im araçları ile tanıtımına ihtiyaç vardır. Örne in kooperatifin yönetim binalarına bu ilkeler yazılı olarak asılabilir. Bu ilkelerin bilinmesi ve uygulanması sürdürülebilir örgütlenmenin temel ko uludur.

Kooperatiflerin çe itli ekonomik ve politik etkiler altında kalmaları özerklik ve ba ımsızlık ilkesinin bilinirli i azaltılmaktadır. Kooperatiflerin ba ımsız ve özerk olması gerekti i bilinci olu mamaktadır.

Serbest giri ilkesinin uygulanmasında özellikle eski ve mal varlı ı fazla olan kooperatiflerde sorunlar bulunmaktadır. Yeni ortakların kooperatife girmesi bir ekilde engellenmektedir. İkelerin uygulanmasında keyfilikler söz konusudur. Bu durum kooperatifçili in yaygınla masına engeldir.

Kooperatif genel kurullarında kararlar alınarak risturnlar yatırıma kaydırılıyor. Ancak kooperatifçili in temel ilkelerinden birisi

i letilmemmi oluyor. Kooperatifleri di er ortaklıklardan ayıran temel bir ilkenin uygulanması konusunda mevzuat de i tirilmeli ve risturn ödemesi yapılmalarıdır. Bu ekilde ortakların kooperatife ba lılı ı artacaktır. Üreticilere neden kooperatife ortak olmaları gerekti i açıklanırken, e er ristrun veriliyor ise iyi bir gerekçe olu turacaktır.

Sonuç olarak incelenen kooperatiflerde kooperatifçilik ilkeleri uygulama düzeyi dü üktür. Kooperatifçilik genel ilkeler dı nda bir ekilde bir araya gelmi ki ilerden olu an bir topluluk olarak algılanmaktadır. Bu durum kooperatifçili in sürdürülebilirli ini olumsuz etkilemektedir. İlkelerin uygulanması ve ilkeleri uygulayan kooperatiflere te vikler verilmelidir.

Kooperatif yöneticileri kendi kooperatiflerini 3.8 ile orta düzeyin biraz üzerinde ba arılı bulmaktadır.

Yönetimde buldukları kooperatifi oldukça ba arılı bulurlarken, bunu aksine Türkiye geneli için olumsuz bir bakı a sahiptirler. Kooperatifler fonksiyonları (girdi tedariki- ürün pazarlaması) açısından daha aktif hale gelmesi durumunda daha ba arılı olacaklar ve sürdürülebilir bir örgütlenme sa lanmı olacaktır. Özellikle girdi tedariki ve ürün pazarlamasında kooperatifçilik ilkeleri do rultusunda kooperatiflerin faaliyetlerini geli tirmeleri gereklidir.

Açık uçlu sorulan sorunun yanıtında kooperatifçili in mevcut olan birçok sorununa yönelik öneriler verildi i görülmektedir. Karar vericilerin sorunlar ve çözümüne yönelik önerileri takip etmesi ve de erlendirmesi yararlı olacaktır.

Kooperatif yöneticilerinin özellikleri belirlenmi ve kooperatif fonksiyonlarına bakı ları de erlendirilmi tir. Kooperatifçilik deneyimi yüksek olan kooperatif yöneticileri kooperatif ilkelerini bilmemekte ve önemli bir kısmı ise uygulanmamaktadır. Kooperatifler bu ilkeleri uygulamaları durumunda kooperatiften çok çe itli amaçları olan bir birlikteli e dönü mektedir. Örne in politik ve siyasi amaçlar veya ticari amaçlar gündeme gelmektedir. Bu durumlara engel olmanın yolu kooperatifi kooperatif gibi yönetmektir.

Ba arılı ve sürdürülebilir bir kooperatifle me için; kooperatif yöneticileri özverili bir ekilde çalı ması gerekmektedir. Köydeki hiçbir kimse dı lanmadan ortak yapmak için u ra lmalıdır. Siyaset kesinlikle kooperatifin içine girmemelidir. Kooperatifler ba lılı buldukları resmi kurumlarla ve üniversiteler ile i birli i yapmalıdır. Kooperatifler ortaklarının da yararlanaca ı devlet destekli projeler yapmalıdır. Kooperatif ortakları ve belde halkı kooperatifi kendi malı gibi sahip çıkmalıdır. Tarım il müdürlü ü bazı resmi i lemlerini kooperatifler aracılı ıyla yürütmelidir. Kooperatiflere veteriner ve ziraat mühendisi çalı tırması durumunda ilaç satma ve bulundurma yetkisi verilmelidir. Bu ekilde davranılması durumunda tarımsal kooperatifler yerel kalkınmaya ve ülke kalkınmasına önemli katkılar sa layacaktır.

KAYNAKLAR

- Acar, ., Yıldırım, ., 2000. Mandıra leten Dönerdere Tarımsal Kalkınma Kooperatifine Ortak letmelerin Ekonomik Analizi, Yüzüncü Yıl Üniv., Ziraat Fak., Tarım Bilimleri Derg., 10(1):61-70.
- Anonim, 2009. Türkiye Kooperatifçilik Kurumu Kayıtları, www.koopkur.org.tr.
- Anonim, 2013. Türkiye Kooperatifçilik Kurumu Kayıtları. http://www.kopkur.org.tr.
- Anonim, 2015. Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (2012-2016). Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlü ü, Ankara. Eri im Tarihi: 10.02.2015
- Cook, M.,L., 1994. The Role of Management Behavior in Agricultural Cooperatives. Journal of Agricultural Cooperation, 1994:42-58.
- Dede lu, M., Yıldırım, ., 2006. Emek Tarımsal Kalkınma Kooperatifine Ortak letmelerin Ekonomik Analizi, Yüzüncü Yıl Üniv., Ziraat Fak., Tarım Bilimleri Derg., 16(1): 39-48.
- Karlı, B., Çelik, Y., 2003. Gap Alanındaki Tarım Kooperatifleri ve Di er Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinli i. TEAE Yayın No:97, Ankara, 109s.
- Miran, B., 2002. Temel statistik. Ege Üniversitesi Basımevi, zmir, s: 288.
- Newbold, P., 1995. Statistics for Business and Economics, Prentice-Hall International, New Jersey, pp:867.
- Özdemir, G., 2005. Cooperative–Shareholder Relations in Agricultural Cooperatives in Turkey. Journal Of Asian Economics 16: 315–325.
- Özudo ru, H., 2004. KÖY-KOOP Kırklareli Birli i'nin Ekonomik Analizi ve Yöneticilerin Kooperatif letmelerinin Ba arısına Etkilerinin De erlendirilmesi. TEPGE, Yayın No:120, 172s.
- Serinikli, N., nan, .H., 2007. Edirne Köy Kalkınma Kooperatifleri Birli inin Ekonomik Analizi. Tekirda Ziraat Fak., Derg., 4 (3): 237-248.
- Ünal, V., Güçlüsoy, H., Franquesa, R. 2009. A Comparative Study of Success and Failure of Fishery Cooperatives in the Aegean, Turkey. J. Appl. Ichthyol. (2009), 1–7.
- Ünal, V., Yercan, M., 2006. Türkiye'de Su Ürünleri Kooperatifleri ve Balıkçılar için Önemi. E.Ü. Su Ürünleri Derg., 23 (1-2):221-227.
- Yercan, M., 1996. zmir Yöresinde Seçilmi Bazı Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Kaynak Kullanımı ve Kooperatif letmelerde Etkinli in Ölçülmesi Üzerine Bir Ara tırma. Ege Üniv., Fen Bil. Enstitüsü Tarım Ekonomisi ABD. Doktora Tezi, zmir.
- Yıldırım, ., Acar, ., 1999. Süt ve Mamullerinin De erlendirilmesi ve Pazarlanmasında Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Rolü: Van Dönerdere Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Örne i. Uluslararası Hayvancılık'99 Kongresi, 21-24 Eylül zmir, 533-540.